

God Giving Birth

De vrouwelijke scheppingskracht van Monica Sjöö

'Al het leven begint in de baarmoeder, dus als er een scheppende God bestaat is Zij een vrouw'. Vanuit die spirituele overtuiging maakte autodidact Monica Sjöö schilderijen en organiseerde ze radicale protestacties, zoals het verstoren van een kerkmis in 1993. Haar bijzondere werk, inclusief het controversiële *God Giving Birth*, is nu te zien bij Modern Art Oxford.

Door Myrthe Meester

Op 9 mei 1993 dringen vijftien vrouwen de kathedraal van Bristol binnen, halverwege de mis. Het is meteen duidelijk dat ze geen verlate kerkgangers zijn: de oudste van hen draagt een groot protestbord waarop een naakte, berende vrouw is geschilderd. 'Return of the Goddess', staat eronder, en 'The Beginning of the End of Patriarchy'. De bisschop is hevig gechoqueerd en probeert het bord ruw uit haar handen te rukken. Ondertussen zetten de vrouwen een lied in over heksenverbrandingen, waarmee de kerkelijke inquisitie in de vroegmoderne tijd had geprobeerd de aanhangers van paganistische natuurreligies uit te roeien: Moeder Aarde moest door God de Vader worden vervangen. 'Maar voor ons is de aarde nog steeds een genezer, een leraar en een moeder', zingen de vrouwen.

De vrouw met het protestbord is Monica Sjöö (1938-2005), een autodidactische schilder, schrijver en activist die opgroeide in Zweden. In 1961 verhuisde ze naar Bristol met haar Britse echtgenoot, met wie ze twee zoontjes kreeg. Haar eerste bevalling was traumatisch en gebeurde in het ziekenhuis, waar ze zich machteloos, vernederd en onnodig gemedicaliseerd voelde. Maar tijdens haar tweede bevalling, die thuis plaatsvond, ervoer ze voor het eerst 'de enorme kracht van [het] vrouwelijk lichaam, zowel pijnlijk als kosmisch'.¹ Ze voelde zich aangesloten op een tijdloze, universele scheppingskracht, alsof een onzichtbare moedergodin haar en alle andere vrouwen ondersteunde. 'Deze geboorte veranderde mijn leven en liet me twijfelen aan de patriarchale cultuur waarin we leven, en aan religies die de levenscheppende krachten van moeders en de Grote Moeder ontkennen.'²

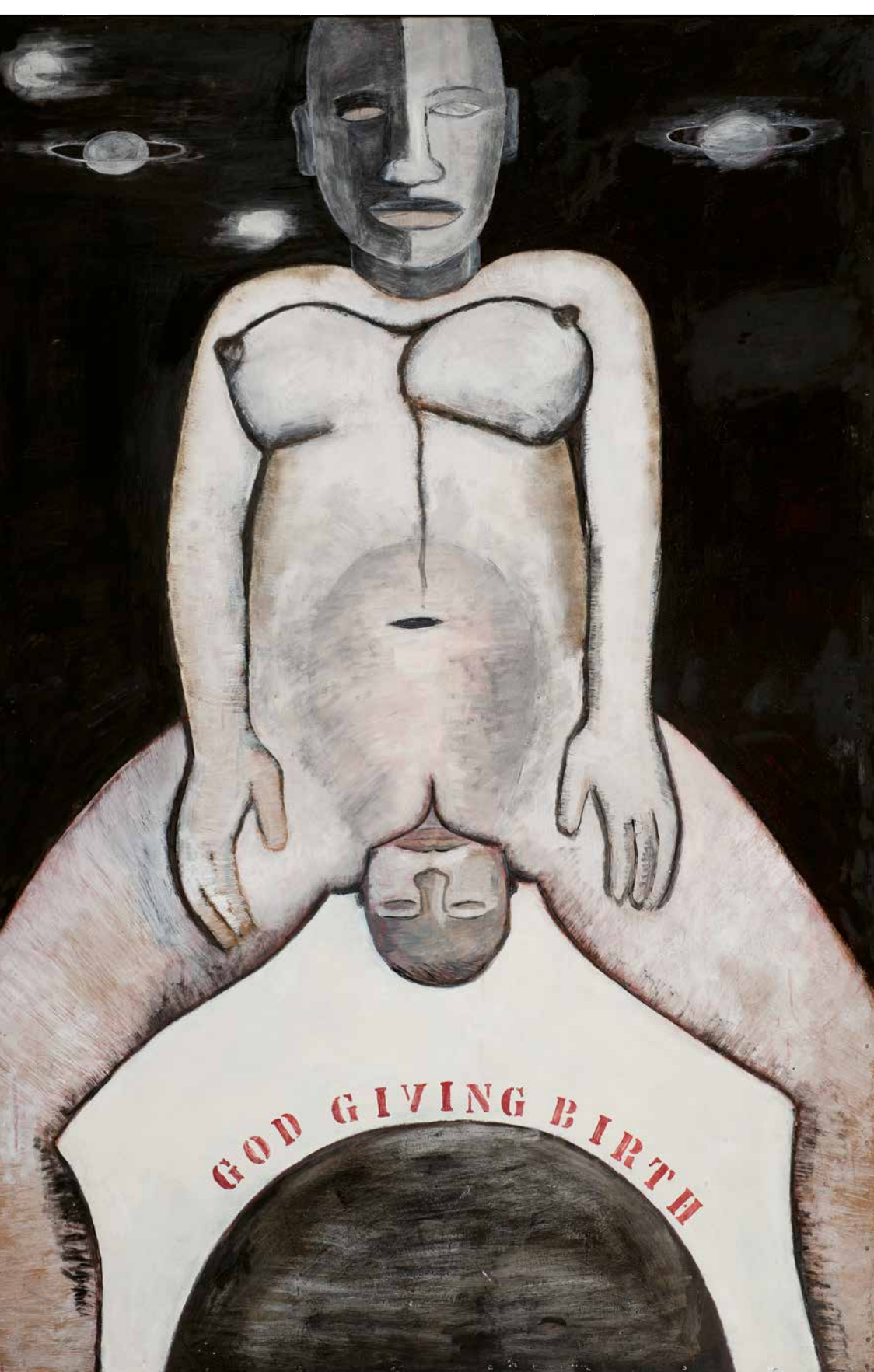
Vóór haar bevallingen was Sjöö's kunst al activistisch. Ze maakte feministische pamfletten, waarin ze zich verzette tegen de opgedrongen rol van huismoeder en pleitte voor gratis anti-conceptie en vrije toegang tot abortus. Maar na haar mystieke bevallingservaring kreeg haar feminisme een uitgesproken spiritueel karakter. Sjöö geloofde dat vrouwen zich pas wer-

kelijk konden emanciperen als ze de eeuwenlang onderdrukte oerkracht in zichzelf zouden aanboren. Een belangrijke metafoor voor die oerkracht vond ze in de 'Grote Moeder' of 'Moeder Aarde', de centrale godin in veel prehistorische matriachale culturen, die in de jaren zestig door feministische archeologen werden herontdekt. 'De Grote Godin was de projectie van een gemeenschap die NIET seksueel onderdrukt en economisch overheerst werd', schrijft ze. 'Zij kan ons tonen hoe vrouwen waren voordat ze zichzelf gingen bekijken en definiëren door mannelijke ogen.'³

Vanaf dat moment maakt Sjöö spirituele, collage-achtige schilderijen waarin ze allerlei gedaanten van de godin samenbrengt, afkomstig uit verschillende tijden en culturen: de godin als uil, slang, sfinx, wit paard, maan, bloedende boom, staande steen, donkere grot, voluptueuze Venus, Egyptische heerseres, Sheela-na-Gig (met opengesperde vulva) en koesterende Madonna. In de kunstwereld was in die jaren abstractie in de mode, maar daar moest Sjöö niets van hebben: 'Wij onderdrukten kunnen ons geen leeg spel met woorden en vormen permitteren. Hoe breng je vrouwelijke kracht, strijd, opstanding uit onderdrukking, bloed, bevalling en seksualiteit over in strepen en driehoeken?'⁴

Haar bekendste en meest controversiële schilderij is *God Giving Birth* (1968), waarop ze ook haar protestbord in de kathedraal van Bristol baseerde. Je ziet een berende vrouw, bij wie het babyhoofdje al uit de vagina steekt. Maar het is geen gewone bevalling: het stoïcijnse gezicht van de vrouw – half donker, half licht – heeft iets weg van een masker en wordt omringd door planeten. Volgens Sjöö toont het werk 'de Godin die het universum baart uit Haar donkere, bloedende baarmoeder'.⁵ Onder het kinderhoofdje schilderde ze een halve zwarte bol – de pasgeboren aarde? De boodschap is duidelijk: al het leven begint in de baarmoeder, dus als er een scheppende God bestaat is zij een vrouw.

Sjöö geloofde dat vrouwen zich pas werkelijk konden emanciperen als ze de eeuwenlang onderdrukte oerkracht in zichzelf zouden aanboren

Monica Sjöö, *God Giving Birth*, 1968, olieverf op paneel, 183 x 122 cm, courtesy Museum Anna Nordlander en Alison Jacques, Londen, © Monica Sjöö Estate, foto Krister Häglund

Toen *God Giving Birth* in 1970 voor het eerst werd geëxposeerd op het St Ives Arts Festival in Cornwall, liet de geschokte burgemeester het werk door de politie van de muur verwijderen. Drie jaar later, toen het tijdelijk in een Londense bibliotheek hing, klaagde een christelijke groepering Sjöö aan wegens godslastering en obsceniteit, waarna zij en haar vriendinnen

permanent bij het schilderij bleven waken om te voorkomen dat het werd vernield. Eenzelfde aanklacht volgde in 1980 tijdens een expositie in Lancaster. Het is dus niet vreemd dat Sjöö juist dit belasterde en 'vervolgde' werk uitkoos om de kathedraal van Bristol mee te betreden: blijkbaar moest nog heel veel mensen worden bijgebracht dat baren niet obscene is en dat goddelijkheid niet is voorbehouden aan het mannelijke geslacht.

Tegenwoordig is deze boodschap minder opzienbarend (al trapte een christelijke dame afgelopen september nog honderden vrouwelijke godsbeeldjes van Marieke Ploeg kapot in het Bijbels Museum). Toch is Sjöö's oproep tot zorg voor Moeder Aarde urgenter dan ooit in deze tijd waarin we haar ongebreideld uitbuiten en vervuilen. 'We zijn met een zilveren fijnstoffelijke navelstreng met de Aarde verbonden – of we ons daar nu bewust van zijn of niet', schreef Sjöö. 'Wat we Haar aandoen, doen we onszelf aan.'⁶

Myrthe Meester is filosoof en cultuurjournalist

Monica Sjöö: *The Great Cosmic Mother*
Modern Art Oxford
18.11.23 t/m 25.2.24

¹ Monica Sjöö in tentoonstellingscatalogus *Through Time and Space: The Ancient Sisterhoods Spoke to Me*, 2004

² Ibid

³ Sjöö, *A Woman's Struggle to Create Feminist Images – A Statement*, 1973

⁴ Sjöö, *Images on Womenpower – Arts Manifesto*, 1971

⁵ Sjöö, 'Going to Church' in *From the Flames* nr. 10, 1993

⁶ Sjöö, *Return of the Dark/Light Mother or New Age Armageddon? Towards a Feminist Vision of the Future*, 1999, p. 298